

POLÍTICA I MERCAT

VIM DIERCKXSENS*

San José, Costa Rica.

L'economia neoliberal es regeix mitjançant una política econòmica de conquesta del mercat mundial. És la política de repartir-se el mercat mundial existent, en benefici dels més forts, és a dir, de les empreses transnacionals i del capital financer que hi està lligat. La política d'aquest procés de globalització del mercat s'expressa en termes d'eliminació de qualsevol distorsió que impedeixi que la llei del més fort regni en el mercat. La política neoliberal concep el mercat de béns i serveis com un àmbit de llibertat sense fronteres ni obstacles, però no pas per les persones. L'economia es presenta com a científica, realista i indiscutible. Però a sota d'aquestes aparences s'hi amaguen els interessos i les decisions de les elits i de les transnacionals per tal de controlar la distribució de la riquesa existent a favor seu.

Tota la vida es subordina a les lleis del mercat. Qualsevol activitat social s'avalua com a funcional o disfuncional per a l'anomenat "mercat lliure". A la feina s'ha de ser eficient i competent. Valors com ara la solidaritat o el companyerisme desapareixen. A través del consumisme, la mateixa vida es sotmet a l'economia del mercat. Els grans centres comercials constitueixen els principals espais de la vida social en una economia de mercat. "Compro, aleshores sóc", "sóc en tant que tinc la darrera cosa", "sóc allò que tinc", etc. Aquella persona que no pot participar d'aquesta lògica de mercat es sent excloua i no és ningú per als altres. Mitjançant aquesta lògica, el mercat no tan sols s'autoreprodueix, sinó que fins i tot es converteix en cultura. La cultura d'aquest "mercat lliure" es defineix pel "salvi's qui pugui", a costa de no importa qui. Els mitjans de comunicació massiva són els encarregats de reproduir aquesta cultura que atempta contra la vida.

Les funcions de polítiques de desenvolupament endogen i de benestar social de l'Estat, que d'alguna manera van caracteritzar el període previ al neoliberalisme, ara es miren com a "distorsions"

de la política de "mercat lliure". Es privatitza allò que pot donar guanys a l'empresa privada (sovint transnacional), i d'aquelles funcions de l'Estat que no generen beneficis (la seguretat social o l'educació pública) se'n redueix el pressupost tant com es pot. La conseqüència és el desmantallament de l'Estat del Benestar, per més fràgil que hagi estat en el Continent. Els neoliberals sostenen que una "mà invisible" ordenaria els interessos particulars en benefici de la col·lectivitat. La mateixa distribució cada cop més desigual de la riquesa, en canvi, no és res que obeeixi les lleis naturals, o sigui el resultat d'una "mà invisible", sinó el resultat d'una política neoliberal conscient. En definitiva, la planificació econòmica està en mans de les empreses transnacionals, i la força de treball i la natura estan sotmeses a la dictadura de les forces demolidores del mercat, amb condemnes a l'exclusió i el desencís.

Davant d'aquesta política del mercat total, els propis drets econòmics i socials i fins i tot els drets humans també es miren com a "distorsions". Els drets del mercat són drets del gran capital, com a veritable subjecte del mercat, i es posen per sobre dels drets humans. Els drets econòmics i socials adquirits històricament pels ciutadans com a subjectes socials reals, constitueixen una altra distorsió per al gran capital. Les transnacionals no adquireixen cap mena de compromís envers la ciutadania: operen com a "Estats privats", sense fronteres ni ciutadans. La política neoliberal opta conscientment per inversions que condueixin a l'exclusió progressiva i la flexibilització del mercat laboral en benefici exclusiu de la gran empresa. La concentració de l'ingrés cada vegada en més poques mans, i la pèrdua de drets econòmics i socials, no són pas un efecte sense cap intenció, sinó una opció política genocida. El FMI, el BM i els governants corruptes són corresponsables d'aquestes polítiques.

La política neoliberal ha apostat a polítiques d'ajustament estructural i tractats de lliure comerç a costa del desenvolupament endogen de les nacions llatinoamericanes i a costa de la ciutadania. Per aconseguir imposar aquestes polítiques han valgut els escàndols, la corrupció, el nepotisme i fins i tot la guerra. La batalla pel repartiment del món depassa avui en dia el seu pla polític i adquireix a nivell mundial un caràcter cada cop més bèl·lic. Per poder imposar els interessos aliens als nostres pobles, sovint hi ha hagut joc polític en els governs de torn entre dos partits que s'alternen en el poder, però sempre amb un profit immediat d'ells mateixos i de l'imperi del mercat, i en qualsevol cas no pas al servei de la ciutadania. Com a resultat tenim un desencís creixent entre la ciutadania envers els polítics i la política en general. No és pas estrany que la ciutadania hagi perdut fe en la democràcia representativa i la seva corrupta política partidària.

Amb el desencís progressiu neix la consciència que el mercat no pot ser el valor suprem i el controlador indiscutible de la vida humana. La vida mateixa demana que la política s'ha de guiar pels valors que la reafirmen, i que l'economia ha d'estar sotmesa als interessos de la societat en general i dels exclosos en particular. La lluita social per una alternativa demana doncs la possibilitat de desconnectar-se d'aquest procés de globalització. La desconnexió del procés de globalització arriba a tots els nivells: allò econòmic, polític, social, cultural... fins i tot el nivell personal. La desconnexió ens demana que siguem més conscients del nostre poder polític, fins i tot a nivell individual, com a consumidors. La clau del canvi rau, doncs, en la nostra pròpia conversió mental, combinada amb la pràctica social.

La política de desconnexió es presenta a nivell nacional, regional i fins i tot mundial. La política de desconnexió a nivell nacional, o regional (com l'ALBA), es produeix com a resposta a les polítiques neoliberals d'annexió a través dels diferents tractats de lliure comerç. La desconnexió trenca amb la política d'annexió, i es desenvolupa per tant en un ambient internacional hostil de part de les

principals potències. Països com Veneçuela, Bolívia o Equador no es poden desenvolupar cap endins sinó és en conflicte envers el seu entorn extern i l'oligarquia nacional. En aquesta fase de lluita la unitat del poble està dictada en primer lloc per la lluita antiimperialista. Ambdós aspectes –la lluita de classes i la lluita per l'alliberament nacional– co-existeixen en aquesta fase.

La política de desconnexió revela que l'economia de mercat constitueix un "horitzó superable". En el procés de desconnexió l'esquerra és antineoliberal, antihegemònica i antiimperialista, i alhora d'avançada democràtica. Neix la política de la construcció del socialisme del segle XXI. Actualment i en el futur més immediat, no obstant, les lluites es dirigeixen en primer lloc contra el neoliberalisme. Això demana un paper relativament centralitzador de l'Estat, paper que alhora va en contradicció amb el procés de radicalització de la democràcia participativa. La democràcia participativa no es pot declarar des de dalt. Efectivament, si es vol instaurar la democràcia participativa, cal que el poble es converteixi en el subjecte del poder. Per això és necessari lluitar per una nova mena de democràcia, construïda des de sota, per als de sota, a través dels governs locals i les comunitats de ciutadans.

Com aconseguirem una regulació ciutadana i social, o encara millor, la socialització, mitjançant la democràcia ciutadana que integra? L'Estat democràtic de tradició llarga, més enllà del capitalisme salvatge, demana un Estat que faciliti una regulació ciutadana i social, o encara millor, la socialització mitjançant la democràcia ciutadana participativa integradora, i no pas a través del mercat total, amb la seva democràcia representativa que exclou. Sense la transformació de les persones en actors protagonistes de la seva pròpia història, no serà possible posar l'economia en funció de la vida dels pobles. En darrera instància és un procés de transformació cultural, perquè les persones es transformen a través de les seves pròpies pràctiques.

*Del Departament Ecumènic d'Investigacions (DEI) i del Fòrum Mundial d'Alternatives (FMA)